

De grote bedreiging voor een coronavaccin: snelheid boven veiligheid

Steeds meer medici voorspellen dat voor het eind van het jaar een vaccin tegen covid-19 gereed is. Maar durven mensen het aan zich een serum te laten inspuiten dat in zo'n grote haast is gefabriceerd? Niet iedereen is daarvan overtuigd.

Met stoom en kokend water werken laboratoria van Peking tot Leiden aan een mogelijk vaccin tegen covid-19. Inmiddels zitten al zes vaccins in de laatste ontwikkelingsfase. Het is denkbaar dat al voor het einde van het jaar een eerste vaccin beschikbaar komt.

Het zou een ongekend huzarenstukje zijn van de internationale biomedische gemeenschap. De volgende vraag is of mensen het aandurven een serum te laten inspuiten dat onder ongekende tijdsdruk gefabriceerd is?

Jaap Goudsmit uitte openlijk zijn twijfels in het tv-programma Zomergasten. Goudsmit is wetenschappelijk directeur van het Human Immunomics Initiative van de Harvard School of Public Health en geldt als een van de belangrijkste aidsonderzoekers ter wereld. Ook is hij expert op het gebied van vaccinontwikkeling en veroudering van het immuunsysteem. Bovendien heeft hij het luisterend oor van oud-ceo van DSM Feike Sybesma, de coronagezant van het kabinet, onder meer belast met de zoektocht naar een vaccin.

'Veiligheid staat altijd onder druk als de druk vanuit de maatschappij groot is', zei Goudsmit. 'Het is relatief makkelijker om te onderzoeken of een middel werkt, dan aan te tonen dat het veilig is bij de voorgeschreven doses. Daar gaat lange tijd overheen en die is er niet. Daar ben ik wel bezorgd over.'

Als een man als Goudsmit zijn zorgen uit, lijkt er alle reden voor waakzaamheid. Een veeg teken dat snelheid boven veiligheid dreigt te gaan, was de aankondiging van president Vladimir Poetin dat Rusland als eerste land een vaccin heeft goedgekeurd. Het middel is volgens Poetin 'behoorlijk effectief'.

Experts fronsten hun wenkbrauwen, want het Russische wondermiddel zit nog in fase 1. De gebruikelijke vereiste twee volgende testfases zijn blijkbaar niet nodig in Rusland.

POETIN MAAKT HET WEL HEEL BONT Keel-, neus- en oorarts Eize Wielinga, die op het hoogtepunt van de crisis een coronaspreekuur verzorgde voor het FD, keek er eveneens van op: 'Nood breekt wet, maar Poetin maakt het wel heel bont. Vaccins

'Vaccins doen er doorgaans vijf tot tien jaar over voordat alle testfases zijn doorlopen'

Eize Wielinga
keel- neus- en oorarts

doen er doorgaans vijf tot tien jaar over voordat alle testfases zijn doorlopen en goedgekeurd. Dat is niet voor niets en staat nog los van de jaren observatietijd om na te gaan of er op de lange termijn bijwerkingen zijn, ook wel fase 4 genoemd. 'Tel er dan rustig nog twee tot vier jaar bij voordat je van een echt veilig vaccin kunt spreken.'

Zelfs uit de farmaceutische industrie klinken bedenkingen over de diverse claims dat een vaccin binnen handbereik ligt. Ken Frazier, ceo van Merck & Co, dat in Europa actief is onder de naam MSD, waarschuwt al maanden voor te hoge verwachtingen. Met speculeren over een vaccin dit jaar wordt de bestrijding van de coronapandemie 'een slechte dienst bewezen', aldus Frazier bij verschillende gelegenheden. Het ontwikkelen van een vaccin tegen de bof kostte Merck & Co vier jaar, en dat is het absolute snelheidsrecord tot nu toe.

Frazier vreest dat de bevolking de 1,5-metersamenleving minder goed in acht neemt, door de optimistische geluiden over een vaccin. Hij stelt dat enorme wetenschappelijke en logistieke hindernissen moeten worden overwonnen. 'Voordat je een vaccin toedient aan miljarden mensen, kun je maar beter weten wat het vaccin gaat doen.'

VERVULD VACCIN TEGEN POKKEN Het maken van vaccins is ingewikkeld en de medische wereld heeft met vallen en opstaan geleerd dat het niet zonder risico's is, zegt Wielinga. 'Het beroemdste voorbeeld

In het kort

- Experts zijn optimistisch over een vaccin tegen corona.
- Wel zijn er zorgen of snelheid niet boven veiligheid gaat.
- In Nederland lijkt dat gevaar niet bijzonder groot, maar 100% veiligheid is 'ondoenlijk'.

Een laboratoriumtechnicus inspecteert een fles met virusgroei-middel in een Weens lab. De EU heeft driehonderd miljoen doses gereserveerd van een experimenteel vaccin dat in Oxford is ontwikkeld. Dat middel zit nu in de laatste testfase.

FOTO: AKOS STILLER/
BLOOMBERG

is het vervuilde vaccin tegen pokken in de VS, waardoor halverwege de vorige eeuw 40.000 kinderen de ziekte alsnog kregen. Of kijk naar het vaccin tegen knokkelkoorts. Dat bleek enkel tegen één type te werken, maar er bleken vier subtypes te bestaan. Bij patiënten met een infectie door een van die andere subtypes, kon het immuunsysteem op hol slaan met zelfs de dood tot gevolg.'

ANTIVAXERS

Dergelijke drama's hebben terecht geleid tot het inbouwen van een lange reeks veiligheidswaarborgen. Voordat een vaccin de markt op mag, doorlopen de makers vele stappen met aan het eind uitgebreide testen op grote groepen mensen.

Niettemin is er tot op de dag van vandaag een bonte stoet aan Facebookvirologen en antivaxers die elkaar en de wereld bestoken met vermeende bewijzen over gruwelijke bijwerkingen.

Wielinga: 'Allemaal onbewezen gevaren, maar in de VS heeft nu al 60% van de bevolking aangegeven geen coronavaccin te willen. Hier ligt een cruciale taak voor de overheid om hard en eerlijk te zeggen wat gezonde mensen in hun lichaam laten spuiten om later geen covid te krijgen.'

Mocht zich een concreet vaccin aandienen, dan gaat Nederland niet over één nacht ijs: naast de experts van het RIVM heeft coronaminister Hugo de Jonge (CDA) aangekondigd een adviespanel op te zetten, bestaande uit experts op het gebied van vac-

cinontwikkeling en infectieziekten. Ze moeten zorgdragen 'voor de wetenschappelijke, onafhankelijke duiding van de veiligheid, werkzaamheid, toediening en beschikbaarheid van covid-19-kandidaatvaccins', zo schreef De Jonge vorige week aan de Tweede Kamer.

En er is de Gezondheidsraad. Een van de leden is Roland Pierik, in het dagelijks leven hoofddocent rechtsfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam: 'Ik ben niet bang dat er te haastig wordt gekeken. Instanties realiseren zich donders goed wat er op het spel staat en wat er kan gebeuren als het misgaat.'

'En terecht. Liever eerst nog een aantal covid-doden dan een middel te vroeg op de markt brengen. Op termijn zou dat desastreus zijn voor het vertrouwen. Niet alleen voor zo'n nieuw vaccin, maar ook

'Als ik belegger was, zou ik mijn geld niet inzetten op vaccins, maar op virusremmers'

Guus Schrijvers

emeritus hoogleraar Volksgezondheid

voor de bereidheid mee te doen aan het Rijksvaccinatieprogramma.'

Ook Leonoor Wijnans, vaccinexpert van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen en lid van een expertgroep van het Europese Medicijnagentschap EMA, zegt dat zorgvuldigheid vooropstaat: 'We zetten wel alles op alles om meer snelheid te maken. Al onze capaciteit hebben we hiervoor vrijgemaakt. We hebben ook extra mensen aangenomen. Normaal kosten beoordelingen wel anderhalf jaar. Dat kan nu hopelijk in enkele maanden. Onder meer omdat farmaceutische bedrijven tussentijds al delen van hun dossier kunnen inleveren ter beoordeling, terwijl hun onderzoek nog loopt.'

Maar weten we dan of het veilig is? Pierik: 'Honderd procent veiligheid eisen is ondoenlijk. Dat vragen we ook niet bij de opening van een snelweg tussen Utrecht en Amsterdam. We moeten vertrouwen op de

'Liever eerst nog een aantal covid-doden dan een middel te vroeg op de markt brengen'

Roland Pierik

hoofddocent rechtsfilosofie UvA

biologen in de laboratoria en de instanties die het vaccin op veiligheid en effectiviteit beoordelen.'

Wielinga: 'Het zijn zeer gerenommeerde instituten die nu aan het vaccin werken. Zij gaan echt geen onnodige risico's nemen. Het verschil met het verleden is bovendien dat de vaccins die nu worden ontwikkeld, deels gebaseerd zijn op al bestaande vaccins. Daar weten we al veel van en de kans op vervelende bijwerkingen op langere termijn is daarmee in ieder geval verkleind.'

ZET JE GELD IN OP VIRUSREMMERS

Op initiatief van Nederland heeft de Europese Unie driehonderd miljoen doses gereserveerd van een experimenteel vaccin dat in Oxford is ontwikkeld. Het middel zit nu in de laatste testfase. Als die positief verloopt, kunnen de eerste doses rond de jaarwisseling beschikbaar komen.

Toch denkt Wielinga dat voorzichtigheid is geboden: 'Het lijkt me het beste om een vaccin voorlopig zeker niet aan jongeren te geven. Dit, vanwege de onbekende langetermijneffecten. Bovendien krijgen ouderen doorgaans geen kinderen meer en kunnen ze eventuele schadelijke bijwerkingen van het vaccin genetisch niet aan hun nageslacht doorgeven.'

Guus Schrijvers, emeritus hoogleraar Volksgezondheid, houdt zijn bedenkingen: 'Het is bij aids nog niet gelukt een vaccin te vinden en de griepvaccin werkt nog steeds niet goed. Ik word een beetje moe van collega's die meteen hosanna roepen als er één stap is gezet. Maar dan zijn er nog 9900 andere stappen te zetten.'

Hij verwacht meer van andere medicijnen, waardoor de ziekte minder ernstig verloopt. Ziekenhuizen weten nu veel beter hoe ze covid-patiënten moeten behandelen dan aan het begin van de epidemie.

'Dat is ook gebeurd bij aids. Patiënten krijgen tegenwoordig een cocktail aan medicijnen. De ziekte is niet verholpen, maar het is wel veel minder ernstig. Als ik belegger was, zou ik mijn geld niet inzetten op vaccins, maar op virusremmers.'

Pierik is optimistischer: 'Ik zie niet in waarom mensen zo'n nieuw vaccin, als het eenmaal is goedgekeurd, niet zouden willen nemen. De keuze zou weleens simpel kunnen zijn: vaccineren of een nieuwe lockdown.'